

» illud : *Si ita est causa hominis etc. Grave pondus uxorum est ;*
 » *si excepta causa fornicationis eas dimittere non licet. Quid*
 » *enim si temulenta fuerit, si iracunda, si malis moribus, si*
 » *luxuriosa, si gulosa, si vaga, si iurgatrix, si maledica, tenenda*
 » *erit istiusmodi? Volumus, nolumus, sustinenda est. Cum enim*
 » *essemus liberi, voluntarie nos subiecimus servituti (16).* »

ARTICULUS II. — Doctrina concilii Tridentini de separatione quod torum et cohabitationem ob plures causas manente vinculo ab adversariorum difficultatibus vindicatur.

Iam monuimus sec. XVI. novatores, quibus nunc passim increduli ac libertini assentiuntur, abhorruisse a perpetua aut temporaria, manente vinculo, coniugum separatione, quo facilius possint ad nova vota transire. Canonem propterea VIII. concilii Tridentini oppugnant, ac si rem novam sanxerit, ac doctrinae evangelicae et apostolicae, imo etiam sanioris ethnicae ac moralis principiis contrariam. Calumniosas omnino falsasque esse eiusmodi imputationes, evincere distinctis paragraphis aggredimur.

§. I.

Doctrina canonis VIII. concilii Tridentini a nota *novitatis* vindicatur.

Incognitam ecclesiasticae antiquitati separationem a toro convictaque, manente coniugali vinculo, haud pauci dixerunt, ut sic inferrent, toties veteres locutos esse de solutione quoad vinculum, quoties de coniugii diremptione disseruerunt, sive ob fornicationem, sive ob aliam causam quaecumque (17). Ast perperam haec excogitata esse facile est ostendere, si ratio ha-

(16) In IV. *Sent.* D. XXXV. §. 5.

(17) Ita omnes antiquiores haeretici saec. XVI. Lutherus in lib. *De capt. Babil.* cap. *De matrim.* Philip. Melancthon in *Loc. theolog.* tit. *De coniugio*, Chemnitius in II. part. *Exam.* conc. Trid. aliique passim.

beatum tum intimae rei naturae, tum documentorum, quae ex antiquitate universa nobis suppetunt, tum generatim sensus traditionalis catholicae Ecclesiae, quibus certiores efficimur iugiter a christianae rei primordiis eam doctrinam et praxim obtinuisse. Singula perpendamus.

Primo enim intimam rei, qua de agimus, naturam exposcere separationem sive temporaneam sive perpetuam coniugum, incolumi matrimonio vinculo, constat 1. ex eo quod sit in coniugum arbitrio in continentia vivere, licet individuam vitae consuetudinem retineant: quo in casu habetur quidem separatio a toro, minime vero diremptio a vinculo. Equis porro ibi inficias in coniugum esse potestate ita se gerere, immo vero ad hanc ab usu coniugii abstinendam voto etiam se obstringere? Nemo autem dicet liberos eiusmodi coniuges esse ad novum ineundum coniugium. Itaque haec in hypothesi habetur divortium quoad torum, minime vero quoad vinculum. Ergo rei ipsius natura postulat, ut eiusmodi separatio admittatur.

2. Constat ex casu haud infrequenti gravis, diuturnae, ac vero etiam perpetuae infirmitatis alterutrius coniugis, in quo ab usu coniugii cohibere se debent, et interim mutuam sibi auxilium praebere in re familiari, atque in sobolis iamdiu procreatae institutione. En iterum quomodo natura postulat separationem quoad torum vigente coniugali vinculo. Siquidem nec hi possunt novas inire nuptias altero adhuc in vivis agente.

3. Constat generatim ex aliis casibus, in quibus dictante ipso naturae iure coniuges cogi nequeunt ut eodem lecto, mensa victuque utantur. Equis enim affirmare audeat teneri coniugem cum eo consuescere, qui phthisi laboret, quae sin minus contagiosa natura sua sit, saltem uti talis apprehenditur? cum eo, qui pestifera febris sit correptus aut alio morbo, qui facile tactu atque consuetudine cum aegroto contrahatur? Sane quisque cavere sibi pro viribus potest, quandoque etiam debet. Qua in re prudentia et consilio opus est, parochi et medici charitas adhibenda, ut nec aeger praesidio destituatur et pereat, nec sanus in tabem vel alium gravem morbum incurrat. In his rerum ad-

iunctis separatio a toro, a communi mensa, et cohabitatione non ab Ecclesia, sed a natura ipsa permittitur, quandoque etiam praecipitur. Idem dic de cohabitatione cum amente ac furioso, aliisque eiusmodi. Nec tamen propterea facultate hi coniuges praediti sunt aliud celebrandi matrimonium.

4. Constat ex iis omnibus, qui diu seu ad plures annos vel commercii, vel rei militaris, exilii, deportationis causa procul abesse ab altero coniuge coguntur. Hi omnes etsi vinculo coniugali illigati perseverent, in divortio tamen quoad torum victumque dura necessitatis lege tenentur.

Cum igitur ob plurimos in sociali vita rerum eventus coniuges dividi invicem debeant coganturque, quin propterea coniuges esse desinant; cum huiusmodi separatio ex ipsa rerum natura eaque necessario dimanet, ac proinde sit locorum omnium et temporum: quomodo sine aperta falsitate *nova* potest dici doctrina, qua decernitur, posse ob multas causas separationem inter coniuges quoad torum seu quoad cohabitationem in certum incertumque tempus fieri manente vinculo, prout concilium Tridentinum can. VIII. definivit? Aut enim haec admitti debet, aut venia seu facultas indiscriminatim danda est solvendi vinculum ac foedus coniugale in singulis, quos indicavimus, aliisque prope innumeris casibus, reclamante non minus Ecclesia, quam aequitate ac natura. Itaque actio separationis quoad torum et cohabitationem manente vinculo absurde uti *nova* traducitur.

Verum secundo loco hanc novitatis notam excludit documentorum copia, quam nobis antiquitas sacra suppeditat. Praetermissis textibus biblicis, de quibus paulo post agemus, tot documenta veritatis catholicae nobis praesto sunt, quot in superioribus capitibus attulimus testimonia Patrum Graecorum et Latinorum, qui Christi verba Matth. V. 32. et XIX. 9. exposuerunt de unica separatione a toro et cohabitatione, qua pars innocens coniugem adulterii reum potest dimittere, quin unquam tribueretur eidem facultas novo cum altero se foedere iungendi; imo positive illa denegabatur. Iam vero incipiendo ab Herma, viro apostolico, devenimus usque ad S. Augustinum

et ad eos, qui eius vestigiis inhaeserunt, ostendimusque ad unum omnes in hac sententia ac doctrina perstitisse.

Huc pariter referuntur Romanorum pontificum et conciliorum statuta, quibus eadem doctrina in praxim deducta est ac sancita; exempli causa cum decreverunt, ut dirempto coniugio secundo ex errore facti inito, quod prior uxor a vita excesserit, vir, etiamsi cum secunda se copulasset, ad priorem rediret, nimirum quia prius illud coniugium quoad vinculum manebat, uxore adhuc vivente, licet esset quoad torum convictumque divisa; ut decrevit Innocentius I. tum in epist. ad Probum, tum in epistola ad Exsuperium, cuius verba cum alibi iam descriperim expenderimque, hic missa faciam. Idem statuit S. Leo M. in epist. ad Nicetam, Aquileiensem episcopum, praecipiens, foeminas, quae, captis viris, nupserant aliis, regressis de captivitate viris prioribus, eisdem reddi debere, etsi profiteatur eas non fuisse culpabiles, quae deceptae falso mariti defuncti rumore aliis nupserint; cuius verba pariter retuli.

Ab aliorum pontificum, qui huic steterunt principio, testimoniis afferendis supersedeo, ne prolixior sim. De conciliis pariter inutile censeo plura addere, quoniam in iis, quae iam recensui, eadem occurrunt circa firmitatem coniugalis vinculi, quamvis coniuges invicem separentur sive ob alterutrius absentiam, sive ob adulterii crimen, sive ob alias causas quas-cumque. Ex quibus omnibus exurgit evidens profecto argumentum, veteres agnovisse et admisisse illam, quam propugnamus, divortialem divisionem coniugum, vinculo persistente. Prae caeteris autem rem luculenter demonstrant concilium Illiberitanum, Arelatense II. concilium etiam Milevitanum II., ut de posterioribus sileam.

Eadem novitatis nota demum repellitur ex sensu traditionali catholicae Ecclesiae, quem non modo ex allatis Patrum testimoniis, sed ex historia etiam ecclesiastica et ex iure canonico colligere possumus. Nemo enim ignorat, plures quovis tempore floruisse, qui perfectionis studio vel in ipso coniugio pari consensu continentiam servarunt, atque ad eam servandam voto

sese obstrinxerunt; vel monasticam vitam communi consensu sunt amplexi, vel ita sunt disiuncti, ut uxore perpetuam Deo continentiam vovente vir sacris ordinibus initiaretur. Huiusmodi exemplis annales ecclesiastici referti sunt, nosque paulo ante specimen aliquod exhibuimus. Quae quidem agendi ratio conformis est doctrinae S. Augustini, qui disserens de coniugio B. Mariae virginis cum S. Iosepho non dubitavit generalem hanc proferre sententiam: «Hoc exemplo magnifice insinuatur » fidelibus coniugatis, etiam servata pari consensu continentia, » posse permanere vocarique coniugium, non permixto corporis » sexu, sed custodito mentis affectu (18).» Qui praeterea alibi verba faciens tum de continentia voluntaria in coniugio, tum de necessaria extra coniugium ob divortia, subdit: «Qui post » concubitum coniugum se ipsos castrant propter regnum coelo- » rum, aut morte amittunt coniuges, aut ex consensu cum eis » continentiam profitentur, aut ex necessitate divortiorum, ne » vivis coniugibus se aliis copulando adulteria perpetrent, » castrant se ipsos propter regnum coelorum, non ut clariores » ibi esse possint, sed quod aliter ibi esse non possint: nam qui » non ista necessitate se continent, sed boni appetitione melioris, » possent ibi esse, etiam servata pudicitia coniugali, quamvis in » praemiis minoribus, tamen intus. Qui vero propterea se conti- » nent, quia prioribus coniugibus vivis timent aliis coniugari, » maiorem curam debent gerere pro salute, quam gesserunt illi, a » quibus continentia pro munere delecta est ampliore (19).»

Idque merito, alioquin dicendum foret matrimonii essentiam in eius usu consistere, quod abhorret non solum a communi hominum sensu, quidquid sentiant novatores, sed adversatur vulgari illi principio penes omnes iurisperitos recepto: *Nuptias non concubitus, sed consensus facit.*

Post haec supervacaneum videtur velle congerere testimonia ac decreta, quae in iure canonico huc referuntur. Satis est enim oculos conicere in decretum Gratiani par. II. caus. XXXII.

(18) *De consensu evangelist.* lib. II. c. 2. Opp. ed. Mamur, t. III. part. II. col. 27.

(19) *De coniug. adult.* lib. II. c. 18. *ibid.* tom. VI. col. 416.

qq. 6. et 7. ut certior unusquisque fiat nullo non tempore in Ecclesia Dei sensum hunc viguisse a prima aetate usque ad Tridentinum; et iterum in decretalium lib. IV. tit. XIX. *De divortii* ubi plura ad hanc rem Rom. pontificum et conciliorum decreta proferuntur.

Cum igitur infima ipsa rei natura, documenta omnigena totius christianae antiquitatis, ac generatim sensus traditionalis universae Ecclesiae doctrinam a concilio Tridentino sancitam can. VIII. evidenter adstruant, mirum videri potest saeculi XVI. novatores illam ausos esse veluti *novam* traducere. Attamen Chemnitius scribere non erubuit: «Definitio illa divortii » (conc. Trid. can. VIII.), quod sit separatio matrimonii quoad » torum, manente vinculo coniugali, *nova* est, et ex verbis » Pauli male intellectis perperam fabricata (20).»

De Apostoli mente paulo infra; interim ex iis omnibus, quae adduximus, poterit quisque iudicium ferre, num reipsa definitio, seu doctrina divortii quoad torum, manente vinculo coniugali, aliqua veri specie dici *nova* queat; annon potius eiusmodi assertio falsa omnino sit et nova prorsus atque antiquitati universae contraria.

§. II.

Eadem doctrina vindicatur ab altera nota *oppositionis* cum evangelica et apostolica doctrina.

Ut hanc oppositionem evincant adversarii, ostendantque, nullum in sacris litteris admitti quoad torum convictumque divortium, dum integrum manet matrimonii vinculum, pro-

(20) Ita quidem apud Bellarminum *De matrim.* cap. XIV. p. 40. qui haec verba allegat ex II. parte *Examinis* pag. 1268. Verum in editione, qua utor. huius *Examinis conc. Trident.* Genevae 1614. part. II. pag. 241. paulo aliter immutata ab aliena manu, ut puto, leguntur. Sic enim ibi habentur: «Haec *non est nova* definitio divortii, quod scilicet sit tantum separatio inter coniuges » quoad torum et quoad cohabitationem, manente interim etiam inter separatos » vinculo matrimonii. Et talis quidem separatio sumpta fuit primum ex dicto » Pauli I. Cor. 7. etc.» Verum sententia sic mutata non amplius cohaeret cum iis, quae sequuntur, ut paulo post videbimus.

vocant ad contextum Apostoli 1. Cor. VII. cui tota innitur, ut ipsi aiunt, catholicorum doctrina.

Sic enim pergit Chemnitius post adducta verba, ut, quemadmodum sibi proposuerat, ostendat, doctrinam catholicam de divortio *fabricatam* esse ex perperam intellectis verbis Pauli: «Scribit Apostolus, ait ipse, *praecipio non ego, sed Dominus, uxorem a viro non discedere: quod si discesserit, manere innuptam, aut viro suo reconciliari.* Sed Apostolus hoc loco non loquitur de iusto divortio, quod fieri potest in causa fornicationis; non enim praeciperet, uxorem a viro non discedere, si de divortio iusto loqueretur. Ait igitur de dissidiis quibusdam levibus, quae interdum inter coniuges oriuntur, et proinde de illicito divortio, quo a se invicem discedunt, sed paulo post conciliantur. Quare perperam ex hoc loco catholici divortium induxerunt, quod manente vinculo in Ecclesia licite fiat (21).»

Ita quidem ipse. Verum falso supponit, catholicos huic unico Apostoli testimonio inniti, dum adstruunt, divortium licite fieri posse salvo coniugii vinculo. Nos praeterea id ipsum adstruimus pluribus aliis locis tum Apostoli tum evangeliorum, ut constat ex iis, quae in capite secundo disseruimus. Falso praeterea assumit, Apostolum de eadem dissensione fuisse locutum tum v. 10. cum ait: *Praecipio uxorem a viro non discedere*, tum v. 11. cum scribit: *Quod si discesserit, manere innuptam.* At vero v. 10. agit Apostolus de iniusta; v. autem 11. de iusta discessione. Alioquin non potuisset in casu discessionis iniustae ob leves causas, ut supponit Chemnitius, uxoribus optionem dare, ut post separationem aut innuptae manerent, aut viris suis reconciliarentur. Nam ex Christi praeepto, non potest uxor sine iusta causa, id est praeter crimen adulterii, a viro suo discedere ac separari; quod si contigerit, vi eiusdem dominici praeepti tenetur ad virum suum reverti, eique reconciliari. Contra vero Apostolus in adversarii hypothese permisisset uxori,

(21) Ita rursus apud Bellarm. loc. cit. quae tamen in editione Genevensi paulo aliter sese habent; sed quoad substantiam in idem recidunt, adeoque ea non transcribo.

quae sine iusta causa a viro discessit, vel reconciliari, vel ita permanere seu vivere in separationis statu prout ei libuerit. Quod quidem nulla ratione admitti potest, siquidem aperto Domini praeepto adversatur. Ne igitur in eiusmodi absurdum adeo Apostolo iniuriosum incidamus, fateamur necesse est ipsum illis verbis: *Quod si discesserit, manere innuptam, aut viro suo reconciliari*, locutum esse de discessione, quae iusta ex causa facta fuerit, adeo ut vers. 10. iniustam discessionem vetuerit, vers. autem 11. post iustam etiam discessionem edixerit secundas nuptias non licere, sed uxorem debere vel viro reconciliari, vel innuptam manere.

Hanc huiusce loci interpretationem, quae ipsi contextui consentanea est, atque ex eodem necessario efflorescit, praestat veterum auctoritate firmare. Sane S. Augustinus lib. I. *De coniug. adulter.* primis quatuor capitibus totus in eo est, ut Pollentii excludat expositionem, quod nempe fornicatio non modo unica sit legitima causa discessus, sed etiam talis, ut ea interveniente alter coniux a fornicante discedens, alias nuptias possit inire. S. Doctor concedit quidem, immo et contendit solam fornicationem esse legitimam discedendi causam sive viro sive mulieri; sed ita ut debeant innupti permanere; nimirum contendit adulterium esse causam divortii a solo toro et cohabitatione, non autem quoad vinculum.

Haec sunt Augustini verba: «Eum (Apostolum) velut interrogemus, et tanquam praesentem quodammodo consulamus. Cur dixisti Apostole, *quod si discesserit, manere innuptam?* Licetne discedere, an non licet? Si non licet, cur praecipis discedenti, ut maneat innupta? Si autem licet, profecto est aliqua causa qua liceat. Haec autem inquisita non invenitur, nisi quam solam Salvator excepit, id est, causa fornicationis. Ac per hoc non praecipit Apostolus mulierem, si discesserit, manere innuptam, nisi quae illa causa discedit a viro, qua sola ei licitum est discedere a viro. Ubi enim dicitur, *Praecipio non discedere, quod si discesserit, manere innuptam*, absit ut contra hoc praeeptum faciat, quae sic discedit, ut innupta permaneat.

» Nisi ergo illa intelligatur, cui licet discedere, (non autem licet nisi viro fornicante), quomodo iubetur inupta, si discesserit, permanere? Quis est qui dicat: si discesserit mulier a viro non fornicante, inupta permaneat; cum ei nisi a viro fornicante discedere omnino non liceat? Sensus itaque iste tuus quantum adversetur vinculo coniugali, ubi Dominus nec continentiam voluit suscipi, nisi pari concordique consensu, puto quod iam intelligas (22).»

Ex quo textu manifeste colligimus, iuxta S. Doctorem, unicam causam iusti discessus, absoluti saltem atque perpetui, esse fornicationem alterutrius coniugis, ob quam potest pars innocens nocentem dimittere ex doctrina Apostoli, et Christi ipsius. Colligimus hunc discessum sive separationem legitimam esse tantum quoad torum convictumque, non autem quoad vinculum, quod ita perseverat, ut non possit discedens aliud inire coniugium; seu quod idem est, colligimus, posse fieri divortium ad certum incertumque tempus quoad solum torum et cohabitationem permanente vinculo coniugali, prout a concilio Tridentino definitum est in canone VIII. Colligimus ex mente S. Augustini, Apostolum vere agnovisse legitimam causam divortii illis verbis: *Quod si discesserit, manere innuptam, aut viro suo reconciliari*, secus ac cum suis contenderit Chemnitius. Quod vero praeter fornicationem iusti divortii, alias temporales saltem causas praesul Hipponensis agnoverit, colligitur ex iis verbis, quibus declarat, posse coniuges, annuente Domino, continentiam servare, profiterique *pari concordique consensu*, ut omittam, quae alibi idem S. Doctor scribit de infidelitate spirituali, apostasia nempe et haeresi, quam aequiparat adulterio, propter quod divortium quoad torum fieri potest (23).

Sic pariter Theodorētus eadem Apostoli verba explanans: *Quod si discesserit* etc. scribit: «Conatur quidem infractum servare matrimonii vinculum: condescendens autem imbecillitati,

(22) Cap. III. n. 4. tom. VI. col. 589.

(23) *De sermone Domini in monte*, lib. I. cap. 26. 28. De qua tamen expositione cf. quae scripsit ipse S. Augustinus lib. I. *Retract.* c. XIX. n. 5.

» ei, qui separatur, continentiam praecipit, hac etiam ratione prohibens matrimonii disiunctionem. Cum enim alteri coniungi prohibet, utramque partem ad prius matrimonium redire compellit (24).» Nempe praeter causam fornicationis alias supponit, quibus quoad torum coniuges invicem separentur, seu admittit divortium quandoque fieri, salvo coniugali vinculo, iuxta Apostolum; interdum quidem illicite, cum ob rixas, contentiones etc. a se invicem seiunguntur coniuges, quandoque vero licite, imo etiam perfectionis causa, ad continentiam pari consensu servandam, ut ibidem adnotat idem auctor.

Pergit porro Chemnitius Ecclesiam catholicam arguere, quod contra evangelicam doctrinam iustas divortii causas statuat, atque in haec verba loquitur: «Christus Matth. V. 32. et XIX. » 9. dimissionem coniugis nisi propter causam fornicationis pronuntiat esse illicitam et illegitimam. Contra hanc Christi sententiam pontificii decernunt, praeter fornicationem multas alias esse causas, propter quas licita et legitima coniugum separatio fieri possit (25).»

At primo animadverti debet apud Matthaeum sermonem esse de dimissione propter *crimen*, non autem de dimissione propter *perfectionem*. Hanc esse legitimam separationis causam ex eodem evangelio discimus, in quo Christus centuplum in praesenti tempore, ac vitam aeternam iis promittit, qui perfectionis evangelicae sectandae causa uxorem dimiserint pari, ut supponitur, concordique consensu. Deinde animadverti debet, quod si Christus agens de dimissione propter *crimen*, hanc ad solam fornicationis causam coarctat, non ideo id facit, quasi ob alia crimina a fornicatione diversa fieri nequeant iusta divortia, sed aliis pluribus de causis, scilicet 1. Quia solum fornicationis crimen dat ius ad perpetuam separationem parti innocenti, etiamsi, quae nocuit, ex animo patrati flagitii poenituerit, quod in reliquis locum non habet. 2. Quia caeterae causae non sunt matrimonii *propriae*, sed potius matrimonio et aliis omnibus

(24) Opp. ed. Paris. 1642. tom. III. p. 150.

(25) Loc. cit.

confoederationibus communes; siquidem propter apostasiam, haeresim, inductionem ad peccatum aliaque eiusmodi non solum ab uxore, sed et a patre, matre, fratribus atque sororibus separatio facienda est ex Christi ipsius oraculo, ut vidimus. 3. Quia fornicatio sola est causa non modo propria, verum etiam intrinseca: per illam enim matrimonii ipsius bonum, quod in fidelitate consistit, directe impeditur atque prorsus destuitur. Hinc merito adultera dimittitur iuxta illud: *Frangenti fidem, fides frangatur eidem*. Caeterae vero causae eidem coniugio sunt extrinsecae (26).

Ex his pronum est intelligere, qua ratione affirmari possit Christum in obiectis verbis in sensu, ut aiunt, exclusivo memorasse solam fornicationem tamquam divortii causam; nempe quatenus haec est *causa perpetua, propria et intrinseca*, neque proinde alias causas quae sint *temporaneae, extrinsecae et communes* (27), exclusisse.

Perperam igitur Chemnitius urget adversus catholicos illam Christi sententiam, ut inde inferat, eos ab evangelica discedere doctrina, qui plures ob causas retento coniugali vinculo, docent divortia quoad torum et cohabitationem fieri posse.

Sic etiam perperam idem auctor prosequitur: « Separationem, » quae 1. Cor. VII. v. 11. extra causam fornicationis describitur, » Paulus non suadet nec decernit, sed docet eam pugnare cum » praecepto Domini, qui praecipit non discedere: quando vero

(26) Si ad haec omnia attendisset Samuel Klein in cit. *Dissert. canonica de matrimonio iuxta disciplinam Graecae orientalis Ecclesiae*, ut suis faveret, minime scripsisset post adducta Christi verba Matth. XIX. « Quae verba intelligi » volunt Graeci-orientales, quod propter adulterium solum a Christo Domino » concedatur divortium et separatio, non solum quoad torum, sed etiam quoad » vinculum; enimvero si verba evangelica solum de separatione tori essent » intelligenda, contra eadem facerent, quicumque *ob aliam rationem* quoad » torum separant, cum ibi dicatur: *Nisi ob fornicationem*; certum autem est » quod etiam ob plures alias causas separatio quoad torum fiat. Ergo evangelica » verba non de tori, sed vinculi separatione intelligenda sunt. » In quibus videtur hic auctor, qui tamen catholicus est, Chemnitium secutus esse.

(27) Cf. Bellarmin. loc. cit.

» coniuges contra illam Apostoli doctrinam privata contumacia se separant, tum Paulus suadet reconciliationem, aut, si hoc nolint, pronuntiat eos debere sine coniuge manere. Sed octavus hic canon dicit, ipsam Ecclesiam ob multas causas, praeter fornicationem, decernere posse separationem. » Praeterea: » Christus Matth. V. dimissionem seu separationem coniugum, quae fit praeter causam fornicationis, ideo improbat, » quia obiicit periculis ustionis fornicationis et adulterij, *Facit*, » inquit, *illam moechari*. Sed de his periculis pontificij non sunt » solliciti, libere enim decernunt separationem ad certum incertumve tempus (28). »

Verum dum primum obiicit Chemnitius, in falsa versatur hypothesis, quam paulo ante refellimus; nimirum Apostolum v. 11. disserere de iniusta separatione, quum tamen de separatione ex causa iusta loquatur, propter quam ipse dat optionem coniugibus invicem separatis sive redintegrandae coniunctionis, sive manendi sine coniuge. Quae quidem agendi optio dari non potuisset ab Apostolo, si contra praeceptum Domini facta fuisset separatio. Hac vero hypothesis depulsa, caetera ex se concidunt. Nisi velis praeceptum Domini, ad quod Paulus appellat, intelligendum esse de praecepto non dissolvendi coniugium, excepta causa fornicationis tamquam propria, intrinseca atque perpetua, quae caeteras non excludit extrinsecas coniugio, temporaneas atque communes, uti modo dictum est.

Quod vero attinet ad pericula, ob quae Christus dimissionem seu separationem improbat, etiam catholici de iis sunt solliciti: adeoque ne coniuges periclitentur, possunt poenitenti ipsum fornicationis crimen condonare ac reconciliari; in aliis vero casibus non modo possunt, sed etiam debent, quum iustae caeteroquin separationis causae fuerint sublatae. Quare si istae perseverent, fac periculum perversionis, vel labendi in haeresim, tunc sibi imputare debent peccata, quorum periculo obiiciuntur ex coniugis absentia, qui pugnaciter in perversitate sua persistere malunt, quam causam tollere separationis. Adeoque Ec-

(28) Loc. cit.
III.

clesia, dum praeter fornicationis casum plures alias legitimae separationis causas decernit prospicere intendit partis innocentis saluti, etsi contra eius voluntatem qui perversi sunt, exinde ansam sumant se in ustionis, fornicationis. et adulterii barathrum iniiciendi. Falsum itaque est et calumniosum affirmare, catholicos haud sollicitos esse de hisce periculis, sed inter duo mala minus eligunt, ne in peius ruant. Ecquis negaverit, longe peius esse periculum amittendae fidei, quam violandae pudicitiae? Et quidem cum illud instat parti innocenti, hoc vero parti nocenti atque perversae? Idem dic de caeteris.

Demum subdit Chemnitius : « Contendunt (catholici) tunc » debere esse divortium, in quo vinculum matrimonii salvum maneat. Atqui pontificia illa separatione vinculum coniugii multis » et variis modis solvitur. Nam quid sit vinculum matrimonii docent hae sententiae : *Et adhaerebit uxori suae : Faciamus ei » adiutorium, quod est coram ipso : Mulier non habet potestatem » sui corporis sed vir : iterum convenite, ne tentet vos Satanas : » Non sunt duo, sed una caro*, et ipsum matrimonium definitur » *individua vitae consuetudo*. At haec omnia vincula solvit divortium quoad torum et cohabitationem : ergo homines separant » quod Deus coniunxit (29). »

Et hic praepostera vinculi coniugalis notione deceptus est adversarius noster permiscens vinculum cum vinculi effectibus. Etenim in eo vinculum consistit, ut alligata sit mulier viro quamdiu vixerit vir eius, ut docet Apostolus Rom. VII. 2. et 1. Cor. VII. 39. ubi iisdem ferme utitur verbis dicens : « Mulier » alligata est legi, quanto tempore vir eius vivit ; quod » si dormierit vir eius liberata est. » Cum igitur vinculum coniugale in illa potissimum obligatione consistat, qua coniuges mutuo obstringuntur toto vitae tempore, ita ut absque piaculo nec vir nec mulier possint alteri se coniungere, plane consequitur obiecta biblica loca ad rem non facere. Siquidem ea respiciunt aut naturalem finem matrimonii, aut

(29) Ibid.

officia coniugum, quae vinculum consequuntur ; quorum tamen praxis et usus impediri potest, manente vinculo. Alioquin si discesserit iusta de causa vir a muliere sive itineris. sive negotii alicuius gratia, aut in captivitatem fuerit abductus, aut carceribus et vinculis mancipatus, sive uxor infirmitate detenta, aut in remotam fuerit regionem abducta, vinculum ipsum foret dissolutum. Quod profecto neque adversarii dicent, utpote absurdum. Quapropter si vinculum permanet in his aliisque similibus casibus, adeo ut non desinant vere coniuges esse, etiamsi simul cohabitare nequeant, etiam iusto interveniente divortio, iugiter vinculum perseverat. Falsum igitur est quod Chemnitius asserit, pontificia illa separatione multis et variis modis vinculum coniugii solvi, atque homines separare, quod Deus coniunxit.

Quod dictum est de biblicis textibus, idem de allata pervulgataque matrimonii definitione censi debet. Illa enim individua vitae consuetudo naturaliter ac per se a coniugibus intenditur velut fructus et sequela initi contractus et vinculi perpetui, quo colligantur. Quamvis vero ex accidentalibus causis illa individua vitae consuetudo de facto impediatur, vinculum tamen, quod perpetuo coniuges mutuo devincit, intactum permanet.

Ex his iam intelligitur, quo sensu dixerit Christus : *Quod Deus coniunxit, homo non separet* ; nimirum haec verba protulit Christus de vinculo ipso ; quod cum a Deo sit, nequit homo, vivente utroque coniuge, illud dirumpere aut dissolvere, non autem de cohabitatione aut tori communionem ; alioquin toties homo separaret, quod Deus coniunxit, quoties coniuges invicem discederent. Immo vero ex his discimus, non abrumpi vinculum, quamvis divortium quoad torum sive iustum iniustum fieri contingat.

Non possum hic me cohibere ab opportuna animadversione, quae sua veluti sponte exinde enascitur, quam nempe labile, imo et perniciosum systema novatorum sit de spiritu privato in interpretandis Scripturis, et quo homines ducat (30).

(30) Chemnitius magnam vitae suae partem exegit in concinnando hoc